

ГЛОБАЛИЗИРАНИ СЛОВЕНИ – ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ, СО ПРИМЕРИ ОД МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Костадин Голаков

Филолошки факултет, УГД – Штип, kostadin.golakov@ugd.edu.mk

Глобализацијата е неминовност.

Секојдневниот брз развој во современото живеење придонесува постојано менување на вредностите од една страна, а од друга страна предизвикува и забуна во општеството во однос на заземањето став кон тие промени. Многумина приврзаници на глобализацијата се среќни што живеат во време на лесен и брз пристап до информации, што имаат на располагање технички средства кои им овозможуваат полесно функционирање во нивната средина, додека противниците на глобализацијата сметаат дека глобализацијата, покрај сите позитивни нешта, носи и одредени негативности, чиј ефект врз единката, а особено врз народите, како целина, со текот на времето би бил катастрофален.

Постојат многу факти кои потврдуваат дека словенските народи се првите кои ги чувствуваат ефектите од глобализацијата. Научниците кои се занимаваат со славистика, тврдат дека веќе се видливи и позитивни, и негативни резултати од овој процес. Како позитивни резултати се земаат поголемата отвореност на словенските општества кон несловенските влијанија, зголемениот технолошки развој на самите општества, идеолошките, социјалните и образовните промени во системот. За негативни ефекти се сметаат самата интеграција на словенските народи во тнр. „Западен систем на вредности“, каде што за сметка на сопствените традиционални начин на живот и вредности се претпочита „западните“, културата (музиката, филмот, театарот, книжевностите) е секогаш со „послаба“ уметничка вредност од западната масовна култура, а се вреднуваат единствено уметниците кои прво се докажале на Запад, идентитетот на единката (и на цели народи, како што е примерот со македонскиот) се ставени под прашање, додека пак словенските јазици се соочуваат со сè поголема „англиканизација“, односно со сè поголемо присуство на англиски зборови во секојдневната јазична употреба како резултат на енормното ширење на Интернетот.

Според некои податоци, англискиот јазик е застапен до 75-80% проценти на Интернет. Тоа значи дека во иднина, словенските јазици можат да ја загубат својата (сè уште) доминантна позиција во матичните земји, и постои опасност тие да бидат сведени на ниво на локална (вониституционална) употреба. Како пример за ова, би навел некои процеси кои во моментот се случуваат во рамките на македонскиот стандарден јазик, кои не се за занемарување, со оглед на можните последици:

- Мала застапеност на содржини на македонски јазик на Интернет (на Википедија, застапени содржини на македонски јазик има 44 135), за разлика од содржините на англиски јазик, кои ги има 3 571 234) [1]. Ова значи дека за да се дојде до потребните информации, можноста да се најде информација на македонски јазик во споредба со информација на англиски е во однос 1:81.

- Речиси стопроцентна употреба на англиски зборови и термини со кирилична транскрипција во информатичко-компјутерската терминологија: наместо „избриши“, се користи „дилит“, наместо „зачувај“ се користи „сејв“ или „сејв ез“, наместо „влез“ се користи „инпут“, итн.

- Во популарната култура, особено во музиката, се користат зборови и термини од претежно англиско говорно подрачје, и постои тренд песните да се пишуваат и пеат на англиски јазик. Ќе наведам два примера: речиси сите земји кои имаат свои претставници на популарната „Еurovision“, целите песни, или барем рефрените, ги пеат на англиски јазик, иако официјалниот јазик во тие земји не е англискиот. Таков е случајот и со македонските претставници, каде обично рефренот се пее на англиски јазик. Изговорот за тоа е дека ние мораме да испееме барем дел од песната на англиски, за да можат останатите да не разберат за што пееме. Вториот пример се однесува на еден популарен фестивал во Република Македонија, тнр. „Поп-рок фест“. Овој фестивал се одржува од 1982 година. Во првите 15 години, победници на тој фестивал се групи кои имаат македонски имиња: Автограм, Токму така, Бадмингтонс (името е на кирилица), Зијан, Скитници, Премиер, Во градот на светлината, Легенда, Ареа, Октавијан, Жолтица на бродот Баунти, Амнестија, Тотално опуштање, Бумбикс [2]. Изненадува фактот што во последните десет години, од победниците на овој фестивал само три групи имаат име на македонски јазик, додека останатите имаат имиња на англиски јазик: DFL, Crimson Sunrise, Таратур, Hardfaced, Borgoth, Serpentine Fire, Etaoin Shrdlu, Темјан, Next Generation, Noise, Крпен живот, Primary Priority [2].

- Во дневниот печат, забележлива е тенденцијата да се објавуваат двојазични огласи (на македонски и на англиски јазик), иако побарувачката за кадар се однесува на лица од Република Македонија. Исто така, зачестено се објавуваат и огласи целосно напишани на англиски јазик, иако, повторно, се однесуваат на побарувачка на кадар од Република Македонија. Пример, фирмата „FUTURA 2/2“ (самото име на фирмата е на латиница), објавува оглас за вработување за работни места кои се опишани на англиски јазик [3].

- Најзабележлива е „македонизацијата“ на зборови и термини од англиско говорно подрачје и нивна секојдневна употреба, пред сè, во јазикот на политичарите и на медиумите. Ќе наведам некои примери: алиментација, алокација, апликација, асоцијација, диференцијација, едукација, експропријација, ексхумација, интенција, интервенција, компензација, конфискација,

нострификација, поларизација, презентација, приватизација, проституција, сегментација, сензација, стабилизација, тенденција, транзиција, турбуленција, фрагментација, хоспитализација, шпедиција...

Според горенаведеното, очигледно е дека македонскиот јазик, под притисок на глобалните процеси, веќе претрпува промени во самата срцевина, т.е. во лексиката. Иако некои тврдат дека ова се случува со цел да се прошири јазичното богатство на јазикот, сепак сметам дека ваквиот тип на промени не води во посакуваниот правец.

Кои се перспективите за еден словенски јазик и општо за словенските народи во рамките на глобализацијата, односно, што би можеле словенските народи да сторат за да ги претворат негативните ефекти во своја придобивка?

Сметам дека постојат два начина кои можат да се искористат: институционален и вонинституционален.

Институционалниот начин треба да се занимава со проширувањето на контактите меѓу словенските земји на државно ниво, со зголемувањето на размената на културни информации меѓу државите кои имаат мнозинско или малцинско словенско население, со продлабочување на соработката од секаков тип, како и со поголема заштита на својот јазик, култура и воопшто, својот идентитет. Како пример за соработка на институционално ниво би го навел основањето на Форумот за словенски култури, основан од 13 словенски земји (Словенија, Русија, Белорусија, Украина, Србија, Црна Гора, Босна и Херцеговина, Хрватска, Бугарија, Полска, Словачка, Чешка и Македонија). Една од активностите на овој Форум е заедничкиот книжевен проект „100 словенски романи“, т.е. објавувањето преводи на дела напишани на словенските јазици.

Како вонинституционален начин би ги навел активностите на поединци и на невладините и непрофитните организации и граѓански здруженија чии дејности се поврзани со проекти од заеднички интерес на словенските земји. Тука би можеле да ги наведеме како пример манифестациите од типот на фестивалот „Славјански базар“, проектите за прекугранична соработка во рамките на ЕУ, настапите на независните уметници и уметнички групи во словенските и несловенските земји, основањето разни форуми, веб-страни во врска со Словенството на Интернет итн.

Сепак, сиве овие активности пред сè треба да бидат насочени кон заштита на словенскиот идентитет, затоа што сметам дека Словените се цел на глобализацијата, но таа глобализација не треба да биде наметната, односно не треба да води кон самоукинување на словенските култури, книжевности и јазици (како што покажав во примерите за македонскиот јазик), туку треба да биде обединител на културната, книжевната и јазичната разновидност.

На крај, би се послужил со реченицата со која го започнав овој труд: Глобализацијата е неминовност. Единствено останува да му се дозволи на времето да даде одговор на прашањето: Дали после глобализацијата, Словените ќе бидат глобализирани Словени, или ќе бидат нешто друго?

Користени податоци

[1] – http://mk.wikipedia.org/wiki/Главна_страница, од 28.02.2011 година

[2] – Неделник „Теа модерна“ бр. 543, од 23 февруари 2011 г., стр. 37

[3] – Дневен весник „Дневник“, сабота, 26 февруари 2011, Маркетинг 7